

*Inger Schoonderbeek Hansen, Tina Thode Hougaard og Peter Widell (udg.):
14. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog, Århus 2012*

Mundtlig og skriftlig sprogbrug blandt flersprogede unge i Sydslesvig

– Præsentation af et ph.d.-projekt

Sara Losch
Universität Flensburg

1. Indledning

I forskningen omkring flersprogethed hersker der enighed om, at flersprogede personer har komplekse sproglige ressourcer til rådighed, og at disse ressourcer bruges på forskellig vis. Psykolingvisten Grosjean (2001) introducerer begrebet om sprogmodus, som han definerer på følgende måde: "[...] the state of activation of a bilingual's languages and language processing mechanisms at a given point in time" (2012:12). Der gives således udtryk for, at flersprogede kan skifte mellem forskellige sproglige modi, hvor graden af sprogenes aktivitet reguleres i forhold til faktorer som f.eks. sproglig kompetence, holdninger til sprogene, samtalepartner, kontekst og samtaleintention (Grosjean 2001:5). Grosjean (2012:12 f.) fremhæver, at der er en sammenhæng mellem sprogmodus og de sproglige kontaktfænomener, der forekommer.

Kühl (2008) og Westergaard (2008) har i deres undersøgelser om flersprogede unges mundtlige sprogbrug i den dansk-tyske grænseregion kunnet konstatere, at de unge var i stand til at tilpasse sig sprogligt i forskellige formelle og informelle sammenhænge. For informantgruppen fra Sydslesvig viste det sig f.eks., at var der krav om at holde sprogene funktionelt adskilt (i undervisningen),

opstod der typisk sprogkontaktfænomener som konvergenser¹ og oversættelseslån, der ikke umiddelbart var 'synlige' på overfladen. Derimod var der en del mere 'synlige' sprogkontaktfænomener som kodeskift, hvis de unge var alene og havde mulighed for at agere bilingvalt.

Forskningen om flersprogethed har traditionelt fokuseret på det mundtlige. Nyere forskning beskæftiger sig også med den computermedierede kommunikation. For mange undersøgelser gælder, at der arbejdes med anonyme data, der ligger frit tilgængeligt på nettet (internetfora, offentlige chats, e.l.), men forskerne har ikke nogen socialtografisk viden om informanterne.² Andre undersøgelser fokuserer på kun ét eller få medier.³ Målet kan være at beskrive sprogbrugen inden for et bestemt medie for en bestemt flersproget gruppe.

Der mangler stadig fyldestgørende undersøgelser, der sammenligner forskellige typer af mundtlige og skriftlige data. I sin ph.d.-afhandling prøver Bellander (2010) at give et omfattende indtryk af seks unges samlede sprogbrug, hvor hun bl.a. ser på deres mundtlige kommunikation, men også på deres skoletekster og forskellige former for computermedieret kommunikation. Undersøgelsen går ikke ind på flersprogethed. Med mit ph.d.-projekt vil jeg bidrage med en redegørelse for mediale forskelle inden for flersproget sprogbrug.

Ph.d.-projektet udspringer af et igangværende forskningsprojekt om flersprogethed i den dansk-tyske grænseregion, der undersøger unges mundtlige og skriftlige sprog. Det brede spektrum af data, som

¹ Begreberne *kodeskift* og *konvergens* bruges efter Fredsteds (2008a:950) definition: "The terms 'code switching' and 'convergence' mean different things to different researchers. I will use *code switching* when referring to constituents showing surface level morphemes from more than one language. *Convergence* will be used as a cover term for processes where one language impinges on the other at the expense of differences: it will be used for constituents showing phonological, grammatical, lexical-semantic features or syntactic procedures from more than one language."

² Jf. f.eks. Androutsopoulos (2007) om sprogvælg og kodeskift i diasporafora på nettet, og Dorleijn/Nortier i et oplæg til ISB8 d. 16.06.11 om bl.a. flersproget sprogbrug i kommentarer på Youtube.

³ Jf. f.eks. Deumert/Oscar Masinyana (2008) om engelsk og isiXhosa i sms'er i Sydafrika, og Hinrichs (2006) om engelsk og jamaicansk kreolsprog i e-mails

Mundtlig og skriftlig sprogbrug blandt flersprogede unge i Sydslesvig

er blevet indsamlet, åbner for en lang række forskningsspørgsmål. I mit ph.d.-projekt anlægger jeg en kommunikationsetnografisk vinkel på data. Efter et første overblik og indblik i data vil jeg i denne artikel præsentere første ideer, forskningsspørgsmål og hypoteser til mit projekt, der tager udgangspunkt i den sydslesvigske informantgruppe.

Først beskrives det overordnede projekt og det samlede datakorpus i store træk (afsnit 2). Derefter gøres der rede for begreberne mundtlighed og skriftlighed (afsnit 3). Til sidst præsenteres mit ph.d.-projekt (afsnit 4).

2. Projektbeskrivelse og datakorpus

Det overordnede forskningsprojekt har titlen ”Flersprogethed i spændingsfeltet mellem mundtlighed og skriftlighed”.⁴ Projektet har været i gang siden november 2009 og forventes afsluttet ved udgangen af 2013. Som udgangspunkt er målet for projektet 1) at opstille et korpus bestående af forskellige mundtlige og skriftlige datatyper, og 2) at undersøge data på baggrund af medial flersproget sprogbrug.

I alt deltager ca. 60 informanter i undersøgelsen. 20 af dem er tilknyttet det tyske mindretal i Nordslesvig⁵, og resten er tilknyttet det danske mindretal i Sydslesvig. De unge er i alderen mellem 18 og 25 år og har alle gået i mindretalsskole nord eller syd for grænsen. De fleste af informanterne er simultant eller tidligt successivt bilingvale. Da dataene blev indsamlet, var de fleste informanter netop i færd med at tage studentereksamen eller læste på et universitet i regionen eller et andet sted i hhv. Danmark og Tyskland.

Det særlige ved datakorpuset er, at det rummer et bredt spektrum af personbundne data (jf. tabellen i figur 1 i afsnit 5).

De mundtlige data består af et formelt interview med indbygget sprogsift og en ca. 45 minutters informel samtale mellem 2-3 in-

⁴ En nærmere projektbeskrivelse samt en sammenligning af de sydslesvigske og de nordslesvigske data findes i Fredsted (in print). Projektet er finansieret af det tyske forskningsråd, DFG, og er ledet af Prof. Dr. Elin Fredsted.

⁵ I projektet undersøger Dr. Astrid Westergaard de nordslesvigske informanter (se Westergaard i dette bind), og Janne Rösler (ph.d.-studerende ved Flensborg Universitet) og jeg de sydslesvigske informanter.

Sarah Losch

formanter, der er venner med hinanden. Interviewet giver ikke kun indblik i, hvad informanternes dominerende eller foretrukne sprog er, men leverer også oplysninger om deres sproglige baggrund og holdninger til sprog(ene). I interviewet får vi dermed informationer om hver deltager, som kan være meget nyttige især med henblik på en mere adækvat analyse af det andet indsamlede datamateriale.

De skriftlige data består for det første af formelle skriftlige stile (eksamens-, afleveringsopgaver e.l.) på både dansk og tysk. For det andet er der en del computermedieret datamateriale, som f.eks. e-mail- eller sms-korrespondancer, chatsamtaler og kommunikation på sociale netværk som Facebook, især statusopdateringer og væg-kommunikation.

3. Mundtlighed og skriftlighed

Især efter de nye medier er blevet integreret i hverdagen, og computermedieret kommunikation er blevet mere almindelig, er den generelle opfattelse af, hvad der er mundtligt og skriftligt ikke så entydig mere. Det er derfor hensigtsmæssigt at skelne mellem en *medial* og en *konceptionel* mundtlighed og skriftlighed efter Koch og Oesterreicher (bl.a. 1985, 1994 og 2007).

Det mediale plan dækker over en traditionel opfattelse af begreberne, dvs. noget der foregår hhv. via tale og på skrift. Derimod beskriver det konceptionelle plan karakteristiske udtryksformer, der i et kontinuum enten ligger i retning af skriftlighed eller i retning af mundtlighed, hvilket hænger sammen med en kommunikativ nærhed/distance mellem kommunikationsparterne (Koch/Oesterreicher 2007:348 ff.).

Således kan de computermedierede data i korpusset anses for at ligge meget tæt på den konceptionelle mundtlighed i kontinuet, da det typisk drejer sig om kommunikation mellem venner. Der kan også argumenteres for, at interviewene ligger i retning af konceptionel skriftlighed i kontinuet, da informanterne har en forventning om, at de skal tale så korrekt som muligt, og interviewer og informant ikke kender hinanden (særlig godt) på forhånd.

Det skal fremhæves, at konceptionel mundtlighed og skriftlighed aldrig absolut kan tillægges en bestemt medietype eller en bestemt genre, men at især nærhed-distance-forholdet til kommunikations-

Mundtlig og skriftlig sprogbrug blandt flersprogede unge i Sydslesvig

partneren, selve kommunikationskonteksten og intentionen spiller en væsentlig rolle.

Medmindre der ikke tydeligt gives udtryk for andet, bruges begreberne mundtlighed og skriftlighed i Koch og Oesterreichers mediale forstand fremover i artiklen.

4. Ph.d.-projekt

Det overordnede forskningsmål i mit ph.d.-projekt er at give et nogenlunde mangfoldigt og differentieret indtryk af unge sydslesvigeres (flersprogede) sprogbrug i forskellige mundtlige og skriftlige genrer og undersøge, om der eksisterer fælles sproglige praksisser. Jeg vælger i denne sammenhæng at anlægge en kommunikationsetnografisk synsvinkel på data ved at tage udgangspunkt i enkelte informanter og gå på tværs af medier og data.

4.1 Valg af informanter og data

Af hensyn til omfanget af datamaterialet er det nødvendigt at begrænse antallet af informanter i undersøgelsen. Tre vennegrupper a tre personer er et realistisk antal at arbejde med.

I den sydslesvigske informantgruppe er det især sprogparret dansk-tysk, der spiller en fremtrædende rolle. Da jeg på nuværende tidspunkt ikke har fået et dybere indblik i alle datasæt, er valget af de konkrete grupper ikke afgjort helt endnu. Væsentlige kriterier for udvælgelsen af informanter er deres bopæl og sprogbiografiske baggrund samt omfanget af datamaterialet. For at få en vis variation er det en fordel for undersøgelsen, hvis de enkelte grupper er bosat forskellige steder (Danmark, Tyskland), befinder sig i forskellige livssituationer (elev, studerende) og har tilegnet sig sprogene på forskellig vis (simultan og tidligt successiv flersprogethed).

Indtil videre er det to pige grupper a 3 personer, der er interessante at beskæftige sig uddybende med. Begge grupper har taget studentereksamen på mindretalsgymnasiet Duborg-Skolen og er nu studerende i to forskellige byer i Danmark. Den ene gruppe har taget studentereksamen nogle år før og har opholdt sig i Danmark i en længere periode. Selv om informanterne har nogenlunde samme sprogbiografi, er der forskelle mellem de to grupper især mht. deres

Sarah Losch

gruppeinterne sprogbrug. En sammenligning af disse to grupper med en gruppe studerende, der læser og bor i grænseregionen, eller en gruppe elever fra Duborg-Skolen, som har en helt anden hverdag, ville være hensigtsmæssig.

Da der kun deltager få drenge i undersøgelsen⁶, er det ikke muligt at undersøge kønsspecifikke forskelle i sprogbrugen. Jeg vil derfor primært arbejde med data fra pigerne.

Fra alle informanter foreligger der optagelser fra interview og gruppesamtaler samt stile. Det er dog forskelligt, hvad der er af computermedieret datamateriale. Da jeg er 'venner' med mine informanter på Facebook, har jeg med informanternes tilladelse selv insamlet de data, der lå semi-offentligt på deres vægge. Derimod har jeg været henvist til, hvad informanterne selv afleverede af andet computermedieret materiale. Da det ofte drejer sig om meget privat og følsom kommunikation, har nogle af informanterne været tilbageholdende med at levere især chats og sms'er, sikkert også fordi det teknisk var meget vanskeligt at realisere.

For min undersøgelse betyder det, at jeg mht. den informelle skriftlige kommunikation må lægge mest vægt på vægkommunikationen på Facebook, da det dér er sikkert, at informanterne ikke har udvalgt bestemte data. Da informanterne både er venner med mono- og bilingvale på Facebook, bevæger de sig her potentielt inden for hele sprogmodeskontinuet. Alt efter hvor meget og hvilket computermedieret datamateriale der ellers foreligger, kan det bruges som referencedata til en mere nøjagtig beskrivelse af informanternes samlede sprogbrug.

4.2 Forskningsspørgsmål og hypoteser

Ud fra psykolingvistiske forklaringsmodeller er det min hensigt at beskrive informanternes sproglige repertoier. For at få en samlet sproglig profil over informanterne er det vigtigt at undersøge, hvordan de bruger deres sproglige ressourcer, når de befinder sig i forskellige sproglige modi.

Et første væsentligt forskningsspørgsmål er, hvor kompetent den pågældende informant er på dansk og tysk. Her er det især de

⁶ Det drejer sig om fem drenge fra den sydslesvigske informantgruppe.

Mundtlig og skriftlig sprogbrug blandt flersprogede unge i Sydslesvig

skriftlige afleveringsopgaver, men også de formelle interview, der kan bruges som genstand for analysen, da informanterne befinder sig i en monolingval modus og prøver at hhv. skrive og tale så korrekt som muligt på kun ét sprog, fordi der er et kommunikativt behov for det (f.eks. en god karakter). Det er dog ikke muligt fuldstændigt at 'slukke' for et sprog, så der vil især i disse typer data kunne findes konvergenser, som informanterne opfatter som værende hhv. korrekt dansk og tysk.

Eksempel (1) stammer fra en hjemmeopgave fra informant M, der bruger en forkert perifrastisk konstruktion i stedet for s-genitiven til at udtrykke tilhørsforhold. En nærmere diagnostisk analyse af fejltypen viser, at M ikke har opfattet, at der er en semantisk forskel mellem de syntetiske ('personens analyse') og analytiske konstruktioner ('analyse af personen'). På tysk eksisterer denne betydningsforskel ikke (sml. Duden – die Grammatik 2009:826). I mange tilfælde favoriserer M en forkert perifrastisk konstruktion, for gennem den analytiske struktur formår hun at opretholde lineariteten i sætningen. Det er en oplagt strategi at overgeneralisere præpositionsstrukturen, da hun ikke har gennemskuet dens semantiske konsekvens.

(1) ... rollen af familien ...⁷

(2) viser, at der alligevel kan forekomme kodeskift i skriftlige stile. Eksemplet er et udpluk af en skriftlig eksamensopgave fra informant G. Ved at kodeskifte gør G brug af en kommunikativ strategi, der muliggør, at kommunikationen opretholdes, selv om hun ikke kender det tilsvarende danske udtryk. Ved at sætte kodeskiftet i anførselstegn fremgår det tydeligt, at strategien er anvendt bevidst.⁸

(2) Der skal også trænes mange tekniske ting, som fx. nogen "Spielzüge".

⁷ I alle eksempler er **kodeskift markeret ved fed skrift**, og konvergenser og oversættelseslån er markeret ved understregning. Eventuelle oversættelser skrives i kursiv under det pågældende eksempel.

⁸ Kodeskift, der tydeligt er fremhævet, kaldes for *flagging* eller *flagged code-switching*.

Sarah Losch

*Der skal også trænes mange tekniske ting, som fx. nogen **taktiske træk (i boldspil)**.*

Sprogkompetenceaspektet er vigtigt for bedre at kunne analysere og tolke de informelle data, der er kendetegnet ved kommunikativ nærhed mellem interaktionsparterne. Spørgsmålet er, hvordan de konceptionelt skriftlige data adskiller sig fra de konceptionelt mundtlige. Hvordan agerer den enkelte informant, når han/hun ikke er underlagt nogen ekstern kontrol?

Når informanterne kommunikerer med deres andre flersprogede venner i gruppesamtalen eller i de andre computermedierede data, befinder de sig potentielt i en bilingval modus, hvor begge sprog er 'tændt'; derfor opstår der flere intenderede sprogkontaktfænomener. Det drejer sig især om kodeskift, men også helt ukonventionelle sprogblandinger, f.eks. i form af (fremhævede) konvergenser og oversættelseslån. Et første indblik i facebook-data viser, at informanterne forholder sig sprogligt meget forskelligt, rækkende fra højfrekvente sproglege til funktionel adskillelse af sprogene (jf. Losch/Rösler in print).

(3) er et typisk eksempel på den ene pigegruppes interne kommunikation, hvor der er en del kodeskift til en række sproglige varieteter, som bruges til at understrege den humoristiske stil. Her er det hollandsk og engelsk, der kodeskiftes til, men i de øvrige data er der også eksempler på kodeskift til både nedertysk, sønderjysk, spansk og svensk, men især frem og tilbage mellem dansk og tysk.

(3) Indlæg af A i en facebook-vægsamtale:

øh,inden jeg overhovedet blander mig i jeres nonsense diskussion,siger jeg : **JIJ BENT UIT**,begge to!!!

Hej hej

P.s.jeg er her,i [studieby i DK], hvis der var nogen der var i tvivl.Jeg døde næsten i går,kun næsten,men i kan være glæde at jeg **still** er i live.Nytår er jeg **together with my unifriends**.Men måske kan vi mødes d.2 om aftenen,til mad??

Det er ikke helt entydigt, om konvergensen i eksempel (3) er en intenderet konstruktion. At *glade* staves med *æ* kan enten være en

Mundtlig og skriftlig sprogbrug blandt flersprogede unge i Sydslesvig

simpel stavfejl eller muligvis skyldes en misfortolkning af a-lyden. Den manglende præposition *for* i ”i kan være glæde at jeg [...]” er en typisk fejl for både lørnere og flersprogede med tysk baggrund, da præpositioner ikke kan styre ledsætninger på tysk (jf. Diderichsen 1970:70 f.). Denne konstruktion er derfor nok ikke opstået med vilje. Det kan ikke med sikkerhed siges, at A er bevidst om, at konstruktionen ”til mad” er korrekt dansk. Konstruktionen kunne også være direkte oversat fra tysk (*zum Essen*) og ville dermed understrege den humoristiske karakter.

I modsætning til A forholder informant C og gruppen omkring hende sig ikke særlig legende i forh. til sprogene. (4) er et typisk eksempel på, at kodeskift til dansk ofte kun bruges indeksikalsk i form af fraser for at åbne og lukke meddelelser. ”hejsa” og ”knus” danner således en ramme om meddelelsens egentlige indhold, der er skrevet på deres sædvanlige interaktionssprog, tysk. Mulige forklaringer på, hvorfor denne type kodeskift er så frekvent i korpusset, er 1) at det giver udtryk for en *we code* (jf. Gumperz 1982), der markerer en fælles flersproget/sydslesvigsk identitet udadtil, og 2) at afsenderen ved sproglig variation viser adressaten en form for høflighed ved at gøre sig umage med formuleringen.

(4) Indlæg af C i en facebook-vægsamtale:

hejsa, ja, lasst uns das unbedingt machen :) die mail habe ich auch bekommen :) bis nachher => **knus**

hejsa, ja, lad os i hvert fald gøre det :) jeg har også fået mailen :) vi ses => **knus**

Grosjeans udredninger om sprogmodus og dens sammenhæng mellem sprogkontaktfænomener tager udgangspunkt i mundtlig kommunikation. I min undersøgelse vil jeg specielt tage højde for de mediale forskelle. I mundtlig og skriftlig sprogproduktion er der nemlig tale om forskellige monitoring-processer. I modsætning til mundtlig kommunikation har man, når man skriver noget i en chat eller på Facebook mulighed for at læse det igennem igen og foretage ændringer og rettelser i det, før det sendes til modtageren. Det skal undersøges, hvordan den flersprogede sprogbrug i informel mundtlig interaktion adskiller sig fra informel interaktion på skrift. Min hypotese

er, at informanterne er mere legende ift. sprogene og producerer flere bevidste og intenderede sprogkontaktfænomener på skrift end i tale, fordi der er mere tid til self-monitoring. Et væsentligt spørgsmål er, om den visuelle repræsentation af sproget på skrift har indflydelse på, at der anvendes andre kommunikationsstrategier end i tale. Dette kan skyldes, at informanterne har mulighed for at bevæge sig frem og tilbage i tidligere korrespondancer og dermed lettere kan tage egne og andres bidrag op igen.

Pigerne i den ene gruppe bevæger sig ofte i en legende stil, når de skriver sammen på Facebook (jf. (3)), hvor de bl.a. kodeskifter mellem en række sprog (især dansk, tysk, engelsk), bruger en del intenderede konvergenser og lydskiver ord. (5) er et eksempel på et oversættelseslån af den tyske ungdomssproglige frase, *was geht*, som svarer til *hvordan går det* på dansk. Ved at stave *hvad* med *l* i stedet for *d*, imiteres en tysk dansklørner, der opfatter [ø] som [l]. Det er kendetegnende for gruppen, at den udvikler en slags intern *mockvariety*, der tages op og spredes af de enkelte gruppemedlemmer.

(5) Hval går?

I gruppesamtalen udviser samme pige gruppe en anden form for 'kreativitet'. Sprogkontakt bruges nu ikke som redskab til leg, men som sproglig strategi for at fremme en mere effektiv sprogbrug. I eksempel (6) kodeskifter F til nogle danske udtryk, som hun med sikkerhed kender de tyske ækvivalenter for. F vælger alligevel at kodeskifte, fordi hun refererer til en specifik kontekst, hvor sproget er dansk. De danske udtryk er derfor muligvis hurtigere tilgængelige for hende i selve sprogproduktionen. Kodeskiftene understreger endvidere den specifikke reference over for de andre flersprogede samtalepartnere.

Derudover indeholder (6) et eksempel på et komplekst kodemix: "forskatten" er på overfladen et dansk begreb med tysk fleksionsendelse, der er indlejret og grammatisk integreret i en sætning med tysk matrix. Det tilsyneladende kodeskift er også et oversættelseslån, idet F har overtaget den tyske derivationsforstavelse *ver-*, som svarer til *for-* på dansk (sml. tysk: *versteuern*, dansk: *beskatte*). Ved at bruge det tyske præfiks er det muligt for F at opretholde den aktive sætningskonstruktion. Dette ville ikke have været muligt, hvis hun havde brugt *beskatte*, da hun ville have været nødt til at bruge

Mundtlig og skriftlig sprogbrug blandt flersprogede unge i Sydslesvig

en passiv konstruktion (sml. original og oversættelse). Ved direkte at oversætte redder F den påbegyndte aktivkonstruktion og undgår en unødvendig rettelse, der ville forstyrre den flydende kommunikation.

(6) Uddrag fra gruppesamtalen mellem informanterne A, L og F:

F: [...] wenn man in Deutschland wohnt und wir dann auf [en dansk ø] arbeiten, dann können wir nämlich / was war das? 450 Kronen **per dag** in so **kost** kriegem, von wegen **kost og logi**. [...] kriegem wir Einkommen, was wir nicht **forskatten** müssen.

*[...] hvis man bor i Tyskland og vi så arbejder på [en dansk ø], så kan vi nemlig / hvad var det nu? få 450 kroner **per dag** i **kost**, dvs. **kost og logi**. [...] får vi indkomst, som ikke skal **beskattes**.*

I projektets næste analyseskridt skal det for hver informant undersøges, hvordan han/hun bruger sine flersprogede ressourcer i de enkelte genrer. I denne sammenhæng ligger fokus særligt på sprogvælg og sprogkontakt, idet der skal analyseres, hvordan sprogene interagerer, og om de evt. bruges til forskellige formål.

Med hensyn til interaktionen mellem de flersprogede venner fra mindretallet, der har nogenlunde samme sprogbioграфiske baggrund, er det hidtidige indtryk af data, at de fleste gruppers indbyrdes sprog som udgangspunkt er tysk, og at de bruger deres flersprogede ressourcer til at gøre deres kommunikation mere effektiv.

(7)-(9) er uddrag af gruppesamtalen mellem informanterne C, G og D og anskueliggør, hvordan effektivitetsstrategien kommer til udtryk i deres interne kommunikation: (7) er et typisk eksempel på, at der ofte kodeskiftes til dansk, når det drejer sig om udtryk, der er del af informanternes fælles skoleterminologi. Da alle har samme skolebaggrund, er der ikke behov for at gøre sig umage at oversætte begreberne til tysk. Kodeskiftet i eksempel (8) derimod er udtryk for en specifik reference til en kontekst, hvor sproget er dansk. Det danske udtryk kan derfor hurtigere processeres end den tyske ækvivalent. Der er også en del eksempler på at kodeskift bruges til at citere direkte tale. I (9) citerer G sin lærer på originalsproget, som her er dansk.⁹

⁹ Fredsted (2008b:191) fremhæver, at kodeskift tit bruges for at markere citater, men at der ikke nødvendigvis altid citeres i originalsproget.

Sarah Losch

Kodeskiftet akkompagneres af en irriteret stemmeføring og genspejler bedre den konkrete kontekst, som G beretter om.

- (7) D: Auf der **studietur** haben die ja gepokert.

*På **studieturen** spillede de jo poker.*

- (8) D: [...] die lebt im moment von ihrem **børneopsparing**.

*Hun lever af sin **børneopsparing** lige for tiden.*

- (9) G: Das meinte [X] doch auch noch immer: **I må ikke sammenligne jer med andre!**

*Det sagde [X] da også altid: **I må ikke sammenligne jer med andre!***

Det viser sig, at effektivitetsprincippet gør sig gældende i både mundtlige og skriftlige informelle data. Dette indtryk skal dog underbygges ved nærmere analyse.

Især på Facebook, hvor informanterne kommunikerer med såvel mono- som bilingvale venner, har jeg kunnet konstatere, at nogle informanter bruger dansk og tysk på forskellig vis. Mit første indtryk af dataene er, at selv om informanterne er kompetente i begge sprog, mangler de et moderne ungdomssprogligt register på dansk. En informant fremhæver, at hun føler, at hun er meget mere slagfærdig på tysk end på dansk. For mange børn og unge er det især lærerne (og forældrene), der er sproglige forbilleder for dansk. Min hypotese er, at de unge sydslesvigere, der slet ikke eller kun sjældent har haft kontakt til jævnaldrende unge i Danmark, enten taler et 'forældet' dansk ungdomssprog eller bruger et mere 'enkelt' dansk. Med andre ord vil jeg finde ud af, om dansk bruges mere normkonformt i forhold til tysk i informel interaktion med monolingvale, og om karrieren på mindretalsskolen har en bestemt træningseffekt på sprogbugen.

I en sammenlignende analyse af informanterne i deres grupper vil jeg undersøge, hvilke forskelle og ligheder der gør sig gældende med henblik på gruppernes mediale sprogbrug, og om der eksisterer fælles sproglige praksisser for, hvordan informanterne bruger deres flersprogede ressourcer. På et interaktionelt plan skal det undersøges,

Mundtlig og skriftlig sprogbrug blandt flersprogede unge i Sydslesvig

hvad der er accepteret/ikke accepteret sprogbrug, og hvilke normer og konventioner informanterne retter sig efter (skole, gruppe, individuelle).

5. Sammenfatning

De første analyser af data fra de sydslesvigske informanter i mit ph.d.-projekt viser, at det er nødvendigt at undersøge informanternes sprogbrug i forh. til mundtlighed og skriftlighed, graden af formalitet og sprogmodus for at få et helhedsindtryk af, hvordan de bruger deres flersprogede ressourcer.

Figur 1 sammenfatter overordnet de første tendenser i undersøgelsen og sætter de forskellige datatyper i korpusset i relation til deres konceptionelle udformning, Grosjeans sprogmoduskontinuum og sprogkontaktfænomener.

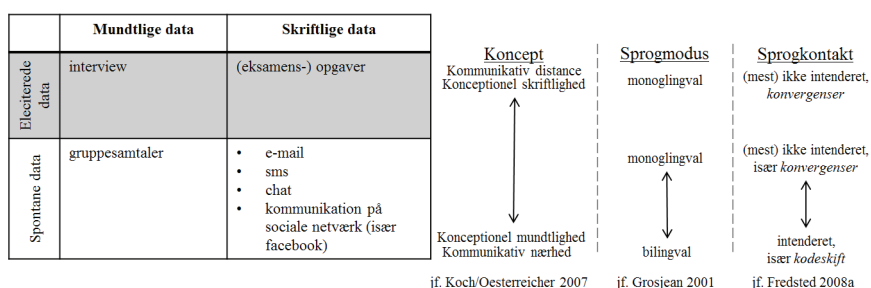
Et gennemgående træk er, at der i mere formelle sammenhænge (stile, interview), hvor informanterne agerer monolingvalt ved funktionelt at adskille deres sprog, ikke forekommer intenderede konvergenser, som er ubevidste og ikke 'synlige' på overfladen. Her tilrettelægger informanterne deres sprogbrug efter officielle/institutionelle normer.

I de informelle data er informanterne ikke tvunget til at følge disse normer. Analyserne af de spontane facebook-data viser, at grupperne udvikler forskellige interne normer for, hvilke (fler-)sproglige træk, der er accepterede. Den ene af grupperne fordeler sproget efter et effektivitetsprincip, hvor specifik reference er et frekvent træk i sprogbrugen, mens den anden gruppe har udviklet en sproglegende praksis, hvor det er tilladt og ønsket, at alle sprog, de har til rådighed, blandes.

Endvidere har de mediale forskelle indflydelse på sprogbrugen. De forskellige monitoring-processer i tale og skrift bevirker, at der ikke nødvendigvis er overensstemmelse mellem de sproglige praksisser, der anvendes i informelle mundtlige og informelle skriftlige kontekster. Analyserne i samtalerne tyder på, at informanterne er tilbøjelige til at bruge deres flersprogethed funktionelt ved at følge et effektivitetsprincip. I kommunikation på Facebook leger de mere med sprogene, da de på skrift har bedre mulighed for bevidst at tilrettelægge

Sarah Losch

deres sprog og kan gå frem og tilbage i 'samtalen'. Spontane skriftlige tekster kan således ikke betragtes som nedskrevne mundtlige dialoger, selvom begge forholder sig afslappet ift. standardiserede sproglige normer.

figur 1: Oversigt over datatyper i korpuset og første tendenser

Sammenfattende viser en første gennemgang af data, at det er nødvendigt at undersøge flersprogede individers sprogbrug i forskellige typer af mundtlige og skriftlige kommunikationskontekster for at se kompleksiteten og mangfoldigheden i, hvordan de bruger deres flersprogede ressourcer.

Litteratur

- Androutsopoulos, Jannis (2007) Language choice and code-switching in German-based diasporic web forums. *The Multilingual Internet*. Brenda Danet / Susan C. Herring (eds.). Oxford: Oxford University Press:340-361.
- Bellander, Theres (2010) *Ungdomars dagliga interaction. En språkvetenskaplig studie av sex gymnasieungdomars bruk av tal, skrift och interaktionsmedier*. Uppsala: Univ.
- Diderichsen, Paul (1970) *Elementær Dansk Grammatik*. København: Gyl-dendal.

Mundtlig og skriftlig sprogbrug blandt flersprogede unge i Sydslesvig

- Deumert, Ana / Oscar Masinyana, Sibabalwe (2008) Mobile language choices – The use of English and isiXhosa in text messages (SMS): Evidence from a bilingual South African sample. *English World-wide* 29(2):114-147.
- Duden – die Grammatik. 8., überarbeitete Auflage (2009) Dudenredaktion. Mannheim: Duden.
- Fredsted, Elin (2008a) Convergence in verb phrases. *Linguistics* 46-5:949-982.
- Fredsted, Elin (2008b) “We make such a mishmash” Bilingual language usage in class room peer group talk. *Contrastive Pragmatics: Interlanguage and Cross-Cultural Perspectives*. Martin Pütz / JoAnne Neff van Aertselaer (eds.). Berlin/New York: Mouton de Gruyter:181-207.
- Fredsted, Elin (in print) Multilingualism at the interface between oral and written language use: Adolescents’ use of code-switching and traditional dialect on social network sites. *Multilingua* – special issue.
- Grosjean, Francois (2001) The Bilingual’s Language Modes. *One Mind, Two Languages: Bilingual Language Processing*. Janet Nicol (ed.). Oxford: Blackwell:1-22.
- Grosjean, Francois (2012) An attempt to isolate, and then differentiate, transfer and interference. *International Journal of Bilingualism* 16:11:11-21.
- Gumperz, John J. (1982) *Discourse Strategies*. Cambridge: CUP.
- Hinrichs, Lars (2006) *Codeswitching on the Web: English and Jamaican Creole in E-Mail Communication*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Koch, Peter / Oesterreicher, Wulf (1985) Sprache der Nähe – Sprache der Distanz. Mündlichkeit und Schriftlichkeit im Spannungsfeld von Sprachtheorie und Sprachgeschichte. *Romanistisches Jahrbuch* 36/85:15-43.
- Koch, Peter / Oesterreicher, Wulf (1994) Funktionale Aspekte der Schriftkultur. Schriftlichkeit und Sprache. *Schrift und Schriftlichkeit: ein interdisziplinäres Handbuch internationaler Forschung/Writing and its use: an interdisciplinary handbook of international research*. Hartmut Günther / Otto Ludwig (eds.). In cooperation with Jürgen Baumann et al. Berlin/New York:587-604.
- Koch, Peter / Oesterreicher, Wulf (2007) Schriftlichkeit und Kommunikative Distanz. *Zeitschrift für germanistische Linguistik* 35:346-375.

- Kühl, Karoline (2008) *Bilingualer Sprachgebrauch bei Jugendlichen im deutsch-dänischen Grenzland*. Hamburg: Verlag Dr. Kovac.
- Losch, Sara / Rösler, Janne (in print) Bilingual Performances on Facebook. A Preliminary Status Report. *ICML 13*, Flensburg.
- Westergaard, Astrid (2008) *Strukturelle und pragmatische Verwendungsmuster im bilingualen Sprachgebrauch bei Jugendlichen*. Hamburg: Verlag Dr. Kovac.